

шення, а й інший суб'єкт, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, за рішеннями, прийнятими судом за позовом прокурора в порядку реалізації функції представництва інтересів держави в суді. Вбачається, що така редакція дасть можливість уникати прийомів юридичної казуїстики у практиці застосування законодавства, що регулює відносини, пов'язані із реалізацією прокурором представницької функції у виконавчому провадженні.

З урахуванням вищевикладеного, можна висувати про те, що практика застосування законодавства в частині реалізації прокурату-

рою представницької функції у виконавчому провадженні свідчить про необхідність нового концептуального бачення статусу прокурора у виконавчому провадженні, обумовленого місією діяльності прокуратури поза межами сфери кримінальної юстиції, що перспективно повинна бути обумовлена визначенням об'єктом прокурорського представництва публічного інтересу, а також необхідністю надання йому окремого процесуального статусу у виконавчому провадженні, що і повинно слугувати вектором подальших наукових розвідок питань участі прокурора у виконавчому провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. *Голос України*. 2016. № 122-123. 5 липня.
2. Аванс доведеться заплатити. URL: http://zib.com.ua/ua/print/130306-zvernennya_v_interesah_kp_ne_robit_prokurora_styaguvachem.html (дата звернення: 29.03.2018).
3. Рішення Господарського суду Вінницької області від 29 вересня 2016 року. Справа №902/473/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61813056> (дата звернення: 29.03.2018).
4. Трагнюк Р.Р. Участь прокурора у виконавчому провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 5. С. 102-105.
5. У справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді): Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99. *ОБУ*. 1999. № 15. Ст. 614.
6. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Голос України*. 2014. № 206. 25 жовтня.
7. Постанова Полтавського окружного адміністративного суду від 3 грудня 2015 року в справі № 816/2166/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54051212> (дата звернення: 29.03.2018).
8. Драган О. Правовий статус прокурора у виконавчому провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1. С. 82–88. URL: <http://www.chasopysnaru.gr.gov.ua/ua/pdf/1-2017/dragan.pdf> (дата звернення: 29.03.2018).

Татулич Ірина Юріївна,

к.ю.н., доц. кафедри правосуддя

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СУДОВИЙ НАКАЗ ЯК ВИКОНАВЧИЙ ДОКУМЕНТ

З метою спрощення, скорочення та зде-шевлення судової процедури у тих випадках, коли це можливо та виправдано законодавець поряд з позовним та окремим провадженнями у статті 19 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) закріплює наказне провадження як особливий порядок судового розгляду окремих категорій справ [1]. Наказне провадження є ефективним засобом вирішення безспірних справ і все частіше повинно застосовуватись судами України. Адже порядок розгляду справ про видачу судового наказу є менш тривалим в часі та простішим з організаційної точки зору, оскільки не потребує виклику сторін у судові засідання для заслуховування їх пояснень, не ведеться протокол судового засідання та фіксація технічними засобами, по іншому реалізуються принципи цивільного судочинства та ін. Інститут наказного провадження відповідає міжнародним принципам здійснення справедливо-го та ефективного правосуддя і забезпечення прав людини. Тому на думку автора, наказне провадження слід розглядати як самостійну процесуальну процедуру, що здійснюється суддею з метою прискореного захисту права стягувача (кредитора) [2, с. 94].

Завершується наказне провадження видачею суддею судового наказу, який є особливою формою судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених статтею 161 ЦПК України, яка в попередній редакції (ст. 96 ЦПК) містила п'ять вимог за якими може бути видано судовий наказ. Тоді як теперішня редакція даної статті включає сім вимог, що на наш погляд, є цілком виправданим, оскільки суди повинні застосовувати наказне провадження як спрощену форму здійснення правосуддя. Перелік вимог має вичерпний характер і поширеному тлумаченню не підлягає.

Що стосується правової природи судового наказу, то його з поміж інших актів правосуддя (постанов, рішень, ухвал), відрізняє процесуальна подвійність. Саме на це звернено увагу і в підручнику за редакцією М. М. Ясинка, де зазна-

чено, що особливість судового наказу полягає у його подвійності: з одного боку, він є судовим рішенням, а з іншого – виконавчим документом [3, с. 376]. Отже, судовий наказ є одночасно судовим актом і виконавчим документом та підлягає виконанню за правилами, встановленими для виконання судових рішень у порядку, встановленому законом (ч. 3 ст. 160 ЦПК).

Якщо проаналізувати норми діючого ЦПК України, зокрема ті, які регламентують наказне провадження, а це Розділ 2 ЦПК України, то ми окрім проаналізованої вище норми ніде більше не знаходимо, на жаль, посилення на те, яким вимогам має відповідати судовий наказ як виконавчий документ. Адже саме це містилося у попередній редакції, в ст. 103 ЦПК, що розкривала зміст судового наказу, де законодавець у ч. 2 чітко зазначав про відповідність судового наказу вимогам виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження» (далі – Закон). Діюча редакція ЦПК жодного посилення на вказаний Закон не робить, що на нашу думку, є недоречним, оскільки судовий наказ і є одним із видів виконавчих документів, що нами вище зазначалося. Підтвердження цього є ст. 3 Закону, де серед переліку видів виконавчих документів має місце і судовий наказ як їх різновид, що підлягає примусовому виконанню органами державної виконавчої служби [4].

Відповідно до статті 129-1 Конституції України судові рішення є обов'язковим для виконання. Держава забезпечує виконання судових рішень у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судових рішень здійснює суд. Однак, не зважаючи на закріплене Основним законом України положення щодо обов'язковості виконання судових рішень, не завжди ці рішення виконуються боржниками у добровільному порядку, а тому для примусового їх виконання є Державна виконавча служба та приватні вико-

навці. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів, судовий контроль за їх виконанням

регулюються також Розділами 6, 7 ЦПК України. Крім того, під час розгляду питань, пов'язаних з виконанням судових рішень суди мають керуватися не тільки вищезазначеним законодавством, а й положеннями Європейської Конвенції з прав людини 1950 року, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року, Загальної декларації прав людини 1948 року, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року та ін. Зазначений перелік нормативно-правових актів, що регулюють порядок вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах не є вичерпним. Тому національні суди при видачі судового наказу та пред'явленні їх до виконання, а також державні та приватні виконавці реалізуючи судовий наказ, повинні дотримуватись вітчизняного законодавства, міжнародних договорів, практики ЄС з прав людини, що в майбутньому підвищить авторитет судової влади, зміцнить віру громадян у чесність, неупередженість та справедливість судочинства. Адаже на практиці існує ряд проблем, які пов'язані як з процедурою видачі судового наказу, так і його виконанням. Хотілося б зупинитися на аналізі деяких з них.

Так, проведений аналіз судової практики стосовно наказного провадження свідчить про те, що суди в цілому дотримуються форми і змісту при складанні судового наказу. У той же час зустрічаються випадки, коли у судовому наказі не вказані всі необхідні реквізити, зокрема, строк пред'явлення його до виконання (п. 10 ч. 1 ст. 168 ЦПК), що має вноситися до судового наказу у день його видачі стягувачу; дати набрання судовим наказом законної сили; дати видачі судового наказу стягувачу для пред'явлення до виконання.

По-друге, закон допускає у ст. 430 ЦПК негайне виконання судових рішень для деяких категорій цивільних справ. Якщо звернути увагу, то серед них є ті справи, за якими у наказному провадженні суддя може видати судовий наказ. Наприклад, стягнення аліментів у межах суми платежу за один місяць та присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць (п. 1, 2 ч. 1 ст. 430 ЦПК). Звідси вважаємо, що у випадку видачі судового наказу з цих підстав суддя повинен зазначити у змісті судового наказу, в резолютивній частині, що він підлягає негайному виконанню. Оскільки не вказуючи цього державні виконавці виконують дані судові акти на загальних підставах, що безумов-

но, порушує право громадян на своєчасне виконання судових рішень, права стягувача і, окрім того, вимоги процесуального закону.

Не тільки до змісту судового наказу є ряд проблем, але і до його форми та процедури видачі. Зокрема, суди помилково здійснюють розгляд справ у наказному провадженні аналогічно до позовного провадження: оформляють протокол судового засідання; постановляють ухвалу про відкриття наказного провадження; включають до текстів судового наказу мотивувальну частину, а як відомо даний судовий акт складається лише із вступної та резолютивної частин, адже судовий наказ структурно простіший і стисліший в порівнянні із судовим рішенням.

Суди видають на підставі судового наказу виконавчі листи за аналогією із судовим рішенням, але оскільки судовий наказ є одночасно виконавчим документом, то не вимагає видачі виконавчого листа. Неправильно пов'язують момент набрання судовим наказом законної сили – не з моментом отримання копії наказу боржником, а з моментом його видачі. Не завжди дотримуються в судовій практиці вимоги щодо надіслання боржникові копії судового наказу, те що вони мають зробити не пізніше наступного дня (ч. 1 ст. 169 ЦПК). Невручення вчасно копії судового наказу порушує конституційні засади здійснення судочинства, а також принцип змагальності та диспозитивності в цивільному процесі. На цьому етапі теж можуть виникати моменти, які пов'язані з тим, що після видачі судового наказу з'ясується, що боржник вже не проживає за адресою, вказаною стягувачем у змісті заяви про видачу судового наказу, і офіційної електронної адреси боржник теж не має. Тому мають місце випадки повернення копії судового наказу в суд. Вказана обставина унеможливіє встановлення дати набрання судовим наказом законної сили, а отже і його виконання. Застосовувати процедури, передбачені для позовного провадження коли відповідач невідомий – недоречно, оскільки вони тривалі і складні, й фактично їх застосування позбавить змісту наказне провадження як спрощеного та прискореного порядку розгляду справ.

Також досить актуальною залишається ситуація, коли боржник відмовляється від отримання копії судового наказу. Після цього судовий наказ рекомендованим листом повертається в суд без розписки про одержання боржником копії судового наказу із зазначенням (відміткою), що боржник відмовився отримувати документи. У та-

кій ситуації слід вважати, що судовий наказ йому належним чином вручено і боржник повідомлений про його існування (наявність).

Окрім цього вважаємо за необхідне зупинитися на тих моментах, які можуть виникати під час виконання судового наказу державним чи приватним виконавцем, що теж неабияк пов'язані із змістом судового наказу. Так, у судовій практиці трапляються випадки видачі судового наказу, які не містять відомостей про номер і серію паспорта стягувача чи боржника для фізичних осіб – громадян України, а також інші дані, які ідентифікують стягувача та боржника, які через свої релігійні або інші переконання відмовились від прийняття ідентифікаційного номера та ін; офіційно повідомили про це відповідні органи державної влади та мають відмітку в паспорті громадянина України, що регулюється ст. 70 Податкового Кодексу України. Однак, це свідчить на думку деяких вчених про невідповідність судового наказу вимогам ст. 168 ЦПК України та ст. 4 Закону. Невідповідність виконавчого документа вимогам може мати наслідки, які зводяться до того, що якщо виконавчий документ не відповідає вимогам, передбаченим законодавством, виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення. Після цього, стягувач має право звернутися до суду чи іншого органу (посадової особи), що видав виконавчий документ, щодо приведення його у відповідність із зазначеними вимогами. Саме такий спосіб вирішення цього питання призвів до того, що в багатьох судах перебували на розгляді заяви стягувачів про виправлення помилки у виконавчому документі шляхом зазначення цих відомостей (ідентифікаційного номера боржника та ін.) (відповідно до ст. 432 ЦПК України). У більшості випадків суди відмовляли у задоволенні таких заяв, обґрунтовуючи це тим, що ці дані суду не відомі, а їх відсутність не може бути достатньою підставою для повернення виконавчого документа стягувачу. Інші суди затягували звернення судових рішень (наказів) до виконання для з'ясування ідентифікаційного номера боржника.

Однак, на наш погляд, суди та учасники виконавчого провадження мають мати на увазі, що відсутність у судовому наказі відомостей про стягувача та боржника, які ідентифікують їх особи не може бути усунена в порядку ст. 432 ЦПК

України шляхом виправлення помилки, так як тут по суті помилки як такої немає. Тому, ми вважаємо, що в даному випадку це питання мало б вирішуватись суддею під час видачі судового наказу шляхом звернення суду до відповідних органів та установ, які мають відомості, які ідентифікують особу, або самим виконавцем під час здійснення виконавчих дій.

Крім того, бувають випадки, що у виконавчому документі, а саме в судовому наказі не вказані повністю ім'я й по батькові стягувача чи боржника, а лише прізвище та ініціали або не вказана повністю адреса сторін чи допущено помилку при зазначенні такої інформації (наприклад, зазначено населений пункт, але відсутня вказівка на вулицю, номер будинку або квартири). В кінцевому результаті це також унеможливіє виконання судового наказу, адже для особи, яка виконує рішення суду така ідентифікуюча інформація є дуже важливою, оскільки виконавець має ставити свої вимоги перед конкретною особою, яка дійсно є боржником чи накладати арешт на майно лише належне боржнику. Ось вже на цьому етапі цілком виправданим є звернення стягувача або боржника до суду, який видав виконавчий документ із заявою виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, відповідно до ст. 432 ЦПК. Важливою залишається у змісті судового наказу і вказівка інформації про дату народження боржника та його місце роботи (для фізичних осіб), місцезнаходження майна боржника, рахунки стягувача та боржника тощо. Це теж, своєю речу, допомагає ідентифікувати самого боржника. Таким чином, належне дотримання вимог законодавства під час процедури видачі судового наказу сприятиме повному і своєчасному вчиненню державним та приватним виконавцем виконавчих дій.

Неможливо залишити поза увагою питання, яке виникає на практиці з приводу пропущення строків для пред'явлення судового наказу до виконання. У такому випадку особа звертається до суду із заявою стосовно поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання, відповідно до ст. 433 ЦПК. Тоді як суди, поновлюючи строк для пред'явлення судового наказу до виконання, взагалі не зазначають причин, які визнають поважними та ін. Законодавець аналогічно не закріплює перелік тих причин, які суд може вважати як поважні. На наш погляд, такими можуть бути: хвороба учасників виконавчого провадження, відрадження,

перебування за кордоном, стихійне лихо, переїзд до іншого населеного пункту, відновлення втрачених документів тощо.

Враховуючи вище викладене, можна дійти висновку, що остаточним підсумком у будь-якій справі, яка розглядається судом є своєчасне і повне її завершення та виконання рішень, ухвалених під час розгляду справи. Більше того, відповідно до положень Європейської Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, право доступу до суду, що гарантується статтею 6, передбачає не лише право звернутись до суду за захистом своїх прав, а й право захистити своє право, в першу чергу, виконанням рішення, яке ухвалено на користь особи. Доступ до суду також охоплює можливість виконання судового рішення без необґрунтованих затримок.

Проте, ми бачимо, що як під час процедури видачі судового наказу, так і під час його виконання на сьогодні існує ряд проблем. Недаремно, мабуть, Україна в наш час, на жаль, посідає 4 місце за зверненням до Європейського Суду з прав людини, який в своїх рішеннях проти України підкреслює порушення права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року) саме з питань невиконання рішень національних судів. Так, Європейський суд з прав людини у справі «Півень проти України» [5] констатував порушення ст. 6 Конвенції та вказав на те, що невиконання рішення національного суду не може

бути виправдане законодавчими недоліками, які роблять його виконання неможливим. Указаній справі Європейський суд констатував відсутність у законодавстві України нормативної бази щодо завдань, які покладені на органи виконавчої влади. Невиконання судового рішення державного суду також не повинно виправдовуватись відсутністю коштів у бюджеті країни. Тому у справі «Шмалько проти України» [6] Європейський суд зазначив, що органи державної влади країни не повинні посилатися на відсутність коштів, як на підставу невиконання рішення суду про сплату заборгованості.

Для виконання завдань захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави цивільне судочинство покликане забезпечити як правильний та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ, так і виконання ухвалених щодо них рішень (судових наказів). Виконанням усувається порушення майнових і особистих немайнових прав шляхом застосування процесуальних засобів і способів примусу до осіб, які відмовились добровільно виконати свої обов'язки. Саме тому судовий наказ як вид виконавчих документів сприятиме оперативності судового захисту суб'єктивних прав, розвантажить суди від тих справ, які не потребують повної і детальної процедури розгляду, підвищить у громадян почуття відповідальності за прийняті ними зобов'язання, сприятиме зміцненню законності та правопорядку, формуванню поважного ставлення до права та до суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/page10>
2. Татулич І.Ю. Цивільна процесуальна форма в суді першої інстанції в Україні : монографія / І.Ю. Татулич. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 192с.
3. Цивільне процесуальне право України : Підручник / М.М. Ясинок, М.П. Курило, О.В. Кіряк, Ю.В. Білоусов, О.О. Кармаза, С.І. Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинка. – К.: Алерта, 2016. – 576 с.
4. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України від 22.07.2016 р., № 30, стор. 5, стаття 542.
5. Справа «Півень проти України» [Електронний ресурс] : рішення Європейського суду з прав людини від 29.06.2004 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_222.
6. Справа «Шмалько проти України» [Електронний ресурс] : Рішення Європейського суду з прав людини від 20.07.2004 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_226.

Щербина Іван Матвійович,
студент ІПО, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЗВЕРНЕННЯ СТЯГУВАННЯ БІЛЬШОЇ СУМИ, ПОРІВНЯНО ІЗ ЗАЗНАЧЕНОЮ У ВИКОНАВЧОМУ ДОКУМЕНТІ

Актуальність теми. У практичній діяльності фінансово-економічних органів і юридичних груп військових частин, установ та організацій Міністерства оборони України мають місце заходи примусового виконання рішень після фактичного стягнення у повному розмірі зазначеної у виконавчому документі суми грошових коштів. Тому, метою даної статті є надання пропозицій щодо недопущення стягування з боржника більшої суми, порівняно із зазначеною у виконавчому документі.

Стан дослідження. Дослідження заходів примусового виконання рішень у військовій сфері, зокрема організації роботи по виконанню рішень суду у військових частинах Збройних Сил України, містяться у працях В.І.Кириленка, І.М.Коропатніка, І.І.Кузьмича, В.В.Шульгіна [1, с. 137; 401 – 406]. Однак, зазначені науковці взагалі не досліджували проблематику, яка є темою статті.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, слід зазначити, що оскільки об'єктом дослідження є військові частини, установи та організації Міністерства оборони України, зокрема військова частина Повітряного командування (конкретні назви не зазначаю з міркувань оборони), виконавчим провадженням уповноважені займатись лише державні виконавці [2].

Основні вимоги до завершальної стадії виконавчого провадження викладені у чинній редакції Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон 1404-VIII). Зокрема, у п.9 ч.1 ст.39 зазначається, що виконавче провадження підлягає закінченню у разі фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом [3].

Відповідно до п.5 ч.1 ст.4 Закону 1404-VIII, у виконавчому документі зазначається результативна частина рішення, що передбачає заходи примусового виконання рішення. На практиці, дану

норму конкретизують шляхом зазначення назви конкретного заходу провадження та розміру (кількості) того, що необхідно отримати у ході такого провадження зі сторони боржника [3].

Для прикладу, у результативній частині рішення Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 18 січня 2011 року за справою №2-4448/10 року вирішено стягнути з Особа_1 аліменти у розмірі 300 грн. щомісячно на користь Особа_2, починаючи з 27 лютого 2010 року і до повноліття дитини [4].

Таким чином, державний виконавець закінчує виконавче провадження у разі фактичного виконання конкретних вимог, зазначених у результативній частині рішення, адже п.6 ч.4 ст.4 вказано, якщо виконавчий документ не відповідає вимогам, передбачених цієї статтею, виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби без прийняття його до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення [3].

Розглянемо детальніше один із випадків стягування з боржника більшої суми, порівняно із зазначеною у виконавчому документі, на прикладі однієї із військових частин Повітряного командування.

04 грудня 2012 року, перевірючи наведені у заяві Особи -1 доводи щодо незаконності стягнення грошової компенсації за неотримане речове майно, виплаченою раніше військовою частиною А4519 за рішенням судів першої та апеляційної інстанцій, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України відмовлено у задоволенні заяви [5].

Розвиток справ попередніх інстанцій наступний.

У червні 2008 року Особа -1 звернулася до суду з позовом, у якому, зокрема просила зобов'язати військову частину А4519 виплатити